

Národne pesmi istrske.

Zapisal pri Paznu J. V.

Otročja pesmica za lepo
vreme.

Zostaj, zostaj boži daž!
Majka ti je umrla ¹⁾
Na studencu pereča, ²⁾
I tri sinke roječa.
Jednega je zavila, ³⁾
Drugega je zapila, ⁴⁾
Tretjega je krstila; ⁵⁾
Joh, ča mu je zdela: ⁶⁾
„Obrneno télo“.
Obrni se vedro,
Kako čisto srebro.

Otročja molitvica večerna.

Bože, Bože moj!
Ti čuvar si moj.
Ja te zovem na pomoč,
Da me čuvaš dan i noč;
Da mi telo opočine,
Da mi duša ne izgine.
Ko se jutro stanem,
Bogu hvalo dajem;
Ko mrtav ostanem,
Bogu dušo dajem.

Lepa hči.

Draga moja lipa hči,
Kad je kanat ^{*}), tu si ti,
Kad je tanac, tu si ti,
Kad je jilo, tu si ti;
Kad je dilo, tu te — ni.
Ča je liplje, mi je nate,
Ča je bolje, mi ja vate.

Narodna ganka. ^{**})

Moja mat me zad gore rodila,
Bura mi je zibarinka bila,
Jugovo me va more metalo,
A to sinje more me je pozobalo.

Uganjka: — *Jeus*

Kratkočasnica.

Monolog anga, k' noče Cimber bite.

Jest na vem, kaj bo to; tače se zmišljajo nekter naš gospodje, de je čoveka groza. Sej je teržiška dolina vender zvo zaperta, pa od koder kak veter pripiha, že vse misle našem ljudem dergam oberne.

Kdej je an čvok s tujga ane bukva pernesu; „Sistem der Natur“ se jem je menda rekvo; pa kar na ankat so bili sami navernče med name, pa tiste so tud pomerle k navernče. Tridesetga leta so se francozje naredle nov „konštitucjon“, in so kralja zgnale ket koziga pastirja; per nas še kozarja tok na phajo; vane se je bil kozar oženu, pa so mo kozé s krancelne v špalir postavle, k je šu h poroče. Tedej k so Francozje imele konštitucjon, so bili tud v Teržičo sami „konštitucjonele“; preberale so „Kamerverhandlungen“ in „Parlamentsreden“, kakor jeh je stara teta „Allgemeine“ s Pariza pa z Londna nosiva. Takat so pa tud začele pete tisto nemško pesem „Was ist des Deutschen Vaterland“ koker de be bli v Teržičo Nemce; bojé so mislili, da je konštitucija peršla iz nemščega „Reicha“! V naš teržišč regirenže je pa vender vse per starem ostavo; niso postavle ne Mara, ne Lordmajerja, ostov je obrihtar, pa untrihtar, pa dva avšesa ket pred. Samo ana je belz od tam še v spomino, Lord Palmerston, k je že takat zvo se ogvašov v Londno in v Teržičo.

Potlej je tista teta „Allgemeine“ pernesva an avfzoc „Neu-Jeruzalem“; pa to ni tist Jeruzalem na Jutrovem; če se prov spovnem, se je tista nova vera neč na Švedovščem zvariva, potlej je med Englendarje in Francoze peršva, potlej so se je pa otle Švabe na Nemščem perjete; nekter

¹⁾ Megla zgine, ²⁾ ki se dvíže iz močvirjev, ko rodi, ³⁾ točo, ⁴⁾ dež, ki ga najpoprej spet popije, in ⁵⁾ sneg, ki ga z dežjem spira in ki ga je (dim, deti, sagen) ⁶⁾ imenovala, kakor po zemlji prevrnjeni oblaki.

^{*}) Kanat, to je, petje.

^{**}) Istran pravi ganka namesti uganjka.

naš gospodje pa so kar tud otle bite novoverce, noben navk naše katolišče vere jem ni biv prov. Vosem štir-desetga leta, — pa kaj vočem pravte? takat je vse po svet norevo, takat je bva tud v Teržičo „Nacional-garda“, in kdo vé kaj še; takat je aden mogu v beleh hvačah teče pred hmete. Kone tiste norije je biv, — kaj je nek biv? ovbe no, raje molčim!

No! pa vse te erči naj bodo koker vočjo; pred je vsak govoru, koker so mo ble usta zrasle, nemško alj kranško, pisov tud toko; če je bvo treba, je aden vaško pisate znov, zato k je švo velik teržiščeh kosá na Vaško; če je bvo francoščga pisma treba, je pa rank Bučar derjé iskov šri-barja, de je švo pismo s kosame v Marselj na francošče zemlje. Mende so se s tistga časa, pa še belj belz od konštitucjona naučle, de so Teržičo rekke „Klein-Paris“, pa „Krainsk Lyon“. Takrat so pele v cerkle na koro še latinšče, nemšče in kranšče pesme.

No zdej je pa to vse dergače; zdej naš gospodje nočjo druje k nemšče špraše. Kar je naš svetle cesar mesca oktobra predvanščga leta neče diplom dal, in za vsak narod sojga cesarstva vastne pravice dovolu, tē so začele Nemce razgrajate, koker de bi biv Boh same nje vstvaru za kralje, vse druje pa za sklafe. Naš gospodje zdaj nočjo več zastopite ne kranščga, ne sovensčga, če kdo z Ibljane, čer levše govaré, alj pa s Koratana alj pa s Štajerja h nam pride; sami „Tajče“ so, pa samo „tajč“ znajo.

Nekdo je štedirov, od kod be biv ta nemšče zarod pod Ibelj peršu; tedej se je spovnu, de so ankat, mende še pred Kristšovem rojstvam, an nemšče „Cimbre“ čez Snežniče na Vaško derle; in reku je: Gvišno je od tisteh ana truma méd našme gorame zastava. Zato zdaj nam ubojem Teržčanam za špot pravjo, de smo Cimbre; — o jemnasta! kam bo to še peršvo? (Nočem reče „Ježešta“, k Božiga jmena čvok na sme po nanucnem jmenovate).

Jest sem tud časeh štedirov, od kod be bli Teržčane peršle; pa na vem, stare jmena so samo kranšče. Pisem tačeh ni v Teržičo; v aneh zetiščeh bukvh se je nešu zamerk od anga terga pod Ibeljam pred šest sto letme, potlej pa pred pet sto letme spet an zamerk od anga novga terga, k se me po nemško prave „Neumarktl“. V Teržičo pa to pravjo, de je star Teržeč stav više prot Ibeljo, v stransčce doline pod Kašuto; pravjo pa, de je lintvorn letu čez gore, pa se je vse pod njim posipavo; še zdaj se pozna, de se je od Kašute velek kos odtergav, in dolina spodej je vsa s kamnjam nasuta. Tedej takat, k se je star Teržeč posú, so ljedjé pred četile, kaj se jma zgodite, in so bežale na oba kraja; ane čez Ibelj, čer zdej njuh otroce puše šif-tajo v Borovljah, ane pa dol, čer zdej Teržeč stoji, čer je takat na pvaco „Pod lipo“ še voda tekva. No! tisteh starih familij, k so dol perbežale, so pa Poljače, Poljce pa Benešče; čer je bil star Teržeč, se še zdej „na Benehkovem“ prave. Alj so jmena Benedek pa Poljak nemšče besede, be ne vedu povedate; če perve Benedek ni z vaščeh Benedk peršu, je mogu bite koker Poljak in Poljc od Visle in Baltiščga morja; tam gor so neč kdej Venede bli; to de Venede in Poljače niso bli nekol Nemce; so bli, koker učene pravjo, Sovane.

No! druje jmena so skor vse ravno kranšče, se še tud ve, od kod so se v Teržeč pernesle. Malije, k so toko jmenitne, so peršle z Malijovga berda za Boštam, tam bliz Gorič; Počivavnek je peršu s Počivava, Zaveršnek z Zaverha v Rovteh prot Ibeljo, čer so še je veliče hmetije; za Kališence, Naprete, Klandre, Šarabone be na vedu povedate, od kod de so; de be bli pa stare Teržišče rodovine, tga nisem slišov, kaj če je bil perve Šarabon an Vah — „sarà bon“ je po kranško: bo dober. Kaj pa? Theuerschuh je Neme; ravno narobe se po kranško prave „drag čevelj“, k so Teržišče čevlje prav dober kup; pa Teržišče vahtar res Hitzinger je tud Neme; Pogačnik je pa s

Krope doma, tam čer žeblje kujejo in se še noben Neme ni naselu, kar svet stoji.

Zdaj be pa kdo barov: koko v Teržičo devajo, alj kaže bolj na nemško alj na kransko, alj če kdo rajše voče, sovenje? Šoštarje, to so jedro praveh Teržčanov. Mojster reže leder, otroce po tleh popajo kosce na stare cunje in pvahte; kselje pa šivajo čevlje toko hitro, de naj menj jih more vsak pet parov na dan vkep zvleče, pa vsak še dva, tri pare perdene; žene pa dekliči pa narejene čevlje še foksajo, mende dergod pravjo, de jih robjo, zraven pa tače fokse in norce brijejo, de je za popokate; časeh pa se tud kak otrok ihta, če jo dobi s kneftro. An tak šoštaršče kselj je kdaj imu pet krajcerjov na dan; za to so mo rekle „fimfar“, pet je po nemško „fünf“. Ta pregovor je tud dergod v navade; če kdo mav ima v varžato, mo pravjo, de je „fimfar“. Pa vender je v Teržičo več ket sedemdeset šoštarščeh mojstrov; an sam vsak teden pošlje po 600 parov čevljev na Trole; to je tud nekaj!

Potlej pa kovače. Kako v fežinah se mehove napenjajo, k jeh kovo gone, pa voglje gorí, in se železo bele; zdej šine cajnaajo, zdaj v kosce sekajo, pa spet vkep varé; zdej spet kosé prataajo pod kvadvam in ravnajo, v geft pomakvajo, farbajo in kalé. Pa Teržišče kosé so zdej kej dobre; časeh jeh še na Kranščem niso rade jmele; so se zberale le Korošče, in Teržišče kose so šle belj na tuje, naj belj na Hrovaško in na Vaško; zdaj pa še Korošče sojem kosam teržišče znamnja gor devajo, — tako so se Teržčane zbrihtale pa skunštvale. Zram kosá devajo tude serpe, opate, matiče pa ščire; toko pa tud doste gnarja v Teržeč pride.

Zdej pa ledrarje. To so možje, ke strojijo fentleder; več veličeh jam imajo, vsaka derži po pedeset in več teščeh kož, k se v konopro pacajo; vstrojen fentleder gre na vse kraje, naj bolj na Terst. Strojijo pa tude čern leder, za ktereга kože v čisvo pokvadajo; devajo pa še pisane kožce, erdeče, zelene, fijolnaste, ermene, naj belj pa zdej černe, za kofčarje in puhpintarje. Na vem vsega na drobno povedate, kaj je z vsako kožo opravte; koko se striže, v apno moči, šveba, v jame v konopro alj v čisvo namakje, stroje, farba in curiht. Jemnasta! zdej me je pa nekej v glavo padvo; funtleder, curihtate, pacate, alj niso to nemšče besede? Ovbe, provbe! Jest sem otu povedate, de v Teržičo vse po kransko devajo; zdej me bo pa kmav kdo reku: Viš, de ste Terščane Cimbre? Kovače prataajo, ledrarje curihtajo; to so pač naj staršeh teržiščeh rodovin antverharje; Poljce so že od starega časa jmele fežine v Teržičo; Poljače so sami ledrarje, samo aden je strašno bogat ferbar; kovače so pa imele fežine, k je voda še čez pvac tekva, kje še stare Teržeč pod Ibeljam stav. Zdej pa na vem, kaj be reku; to je res pekvata reč, de se v Teržičo toko špraha meša, de morjo čoveka za norca jmete, bode že prov alj ne.

Še od štrikarjev be biv rad kej povedov, če me kdo spet ne bo Cimbrov v oči metov. Per štrikarjeh se narejajo vovnate štumfe, rokovice, goljufe, fuzekelne. Za to fanj bvago nucaajo nemško vovno, za to srednje in za verdnar pa koroško; obojo je treba na več sort zberate. Volna se prede zunej na hmeteh, štumfe pa se štrikajo po Teržičo; vsaka žena alj pa dekelč zna to devo, in fletno je vidte, kako se per nas vse rocé majejo, in jeh obeden pod pazdho ne derži križem. Štumfe še potlej valjajo z žajfo, farbajo na škervat, na bat, na silberforb, na zelenkasto, pvavo bvago pa farbajo še v kosmeh; potlej štumfe še krocaajo, šerajo in curihtajo, in potem gredo po svetu na prode, k so sfertegvane. Jemnasta! zdej sem jo pa spet zapadu! Štemf, štrikate, farbate, silberforb, krocati, šerati, fertegvate, to so same nemšče spačene besede. Pa zato še nisem Cimber; štumfe farbate, sem slišov, je an Neme učiv, k je umru majhno pred vognjam, k je biv anajstga leta; tiste Neme, na vem, koko be mo reku, tiste je toljko nemšne v našo špraho perpravu po štumfeh.

Druje antverharje pa tude kselje poberaajo z nemščeh krajov, potlej pa tiste vso besedo zbrogajo. De be nas že vender! če vočmo bite Nemce, govorimo vse nemško; če vočmo bite Krance, govorimo vse kransko; se vé, de nas naša keščija pelje na vse strani, de mormo tud nemško špraho znate; pa saj doma ni treba tistga ričeta, alj tiste godlje, k ješprenj in feržov, kri in kašo vkep meša!

Še ana me je v gvale; ta pa na zadene špraše, ampak ano jed, ke je pa večdev za preč vreče, namreč — kljune. Kljunov ničér ne jedo, tudi v Teržiče ne, ampak če je kej mesa od kljuna dol po žvoto. Pute, pa kapune, pa pišeta povsod rade jedo, samo de jeh je kej. Ankat sem biv v Kranjo, ravno v pondeljek; anga perjatva je biv ravno god. Viš, me prave, Teržčane so pa dans vse kljune pokepile; za nas ni nič ostavo. Čaki, prave po tem, popolne bomo imele mav južne; prov, mo rečem, bom pa počakov za perjaznosto voljo. Kaj smo jmele za južno? ana skleda pohaneh pišet je peršva na mizo. Viš, sem reku, ti vežnik ti! Teržčane še niso vseh kljunov pokepile, še vam jeh je Krancam doste ostavo.

Res, res, tujce na vedo, kaj je prava teržiška jed, pa prava teržiška pijača. Beržole, s kaštrunovga debelga mesa narejene, v koze s šetrajam tenstane, to je ta prava teržiška rihta za božičvanje in mešelvanje. Beržanko so res časeh pile, pa ne toljko z mesam; beržanka pa bev kreh, so rekle, je dobro vkep. Dergač so Ipavca pile alj pa Marvenj; zdej pa beržanče ni vohko dobiti, išejo pa še Štajerca alj pa Estrajharja. Be menu kdo, de Teržčane nimamo možgan v gvale, pa žmaha v usteh. Važ je to!

Ovbe, zdej je pa doste; menem, de Cimber vender še nisem, če glih je moj dešček nemško znov, moj oča pa niso znale, in mate tude ne. Teržeč se po pravice imenuje najpridniše obertniške kraj na Kranskem. Obertniku in kepcu pa petica največ veljá. Povejte mi: kelk gnarov pride iz „Reicha“ v Teržič? Naša železnina, jekvovina, štumfarija in kotonarija gré le na Iblano, Zagrob, Terst — tisti „Voterlond“ na bára za nas; pa nas je tudi v tursče in marsktere druge vojske same pustu. Zato ostanimo, koker nas je Boh ustvaru, da nas na bo tista „pekvata krača“ po nosu kavsala.

Muhe mladega Napoleončka.

Une dni je hotla francozka cesarica svojega sinka peljati na sprehod. Ker je bilo posebno lepo in prijetno vreme, ukaže, naj se napreže odprta kočija; al mladi prinček se temu ustavlja in hoče imeti zaprt voz. Ker pa so cesarica in dvornice le svoje trdile, zavpije mladi Napoleonček: „Je že prav! pa povem vam, namesti da bi se ljudem po mestu peljaje smehljal in jih pozdravljaj, jim bom pa — jezik kazal“. — V strahu, da bi mali svojoglavnež res kaj tacega ne naredil, mu pustijo veljati njegovo trmo in peljal se je v zaprti kočii na sprehod.

Po „Volksfr.“ Jos. Levičnik.

Dopisi.

Iz Maribora 7. apr. — I — Veseli smo prejeli naš novi časnik: „Correspondent für Untersteiermark“. „Pa“ — mi utegne kdo v besedo seči — „časnik je nemšk, tedaj nova butara na rame slovenstva“. Odgovarjam na to, da si smemo radi biti, da le politični ni, — bržej ko ne naš nasprotnik. Gotovo nas zaupanje, ktero na-nj stavimo, ukani ne bo; tega nam je porok ime gospoda Janžiča, ki ga vredeuje. On ne bo le samo prida nemške „kulture“ iskal kakor „Tagespošta“, tudi nam Slovencom bo pravičen, in iz vsakega koticā spise rad sprejemal. Sostavke o srenjskih in domačih zadevah, o kupčii, obrtnosti, o napredku kmetovanja itd. — o celem praktičnem življenju bo prinašal. Pa tudi narodno blago, pripovedke, slike iz ljudskega živ-